ECLI:LV:AT:2023:0228.A420173621.7.L
Lieta Nr. A420173621, SKA-308/2023
Administratīvo lietu departaments

Latvijas Republikas Senāts
RĪCĪBAS SĒDES LĒMUMS
Rīgā 2023. gada 28. februārī

[1] Senātā saņemta Valsts ieņēmumu dienesta (turpmāk – dienests) kasācijas sūdzība par Administratīvās rajona tiesas 2022. gada 14. aprīļa spriedumu, ar kuru daļēji apmierināts pieteicēja /pers. C/ pieteikums un konstatēts dienesta ģenerāldirektora 2021. gada 8. maija lēmuma Nr. VID.4.1/15.6.1/337 prettiesiskums, noteikts pienākums dienestam atļaut pieteicējam iepazīties ar krimināllietas materiāliem, ievērojot Informācijas atklātības likuma nosacījumus. Ar spriedumu arī noteikts pienākums dienestam rakstveidā atvainoties pieteicējam, kā arī noraidīts pieteikums daļā par nemantiskā kaitējuma atlīdzinājumu naudā.

Administratīvā rajona tiesa atzina, ka dienests nepamatoti liedza pieteicējam iepazīties ar krimināllietas, kurā tika izbeigts kriminālprocess, materiāliem. Tiesa norādīja, ka pieteicējs iesniegumā par iepazīšanos ar krimināllietas materiāliem bija pienācīgi norādījis informācijas izmantošanas mērķi. Savukārt dienests atteikumā nav pamatojis, kādas konkrēti izmeklēšanas darbību metodes izmantotas kriminālprocesā un kādā veidā informācija par šīm metodēm izriet no krimināllietas materiāliem.

[2] Senatoru kolēģija konstatē, ka kasācijas tiesvedības ierosināšana atsakāma, jo kasācijas sūdzībā norādītie argumenti nerada šaubas par pārsūdzētā sprieduma tiesiskumu un izskatāmajai lietai nav nozīmes judikatūras veidošanā (Administratīvā procesa likuma 338.[1] panta otrās daļas 2. punkts), kā arī daļā kasācijas sūdzība neatbilst kasācijas sūdzībai izvirzītajām prasībām (Administratīvā procesa likuma 338.[1] panta pirmā daļa).

[3] Kasācijas sūdzībā dienests norādījis, ka tiesa nepareizi atzinusi, ka Kriminālprocesa likuma 192.[1] panta piektajā daļā noteiktais termiņš ir saistāms tikai ar šā likuma 339. panta otrajā daļā noteikto lēmuma pārsūdzības termiņu. Nepareiza Kriminālprocesa likuma 192.[1] panta interpretācija esot novedusi pie lietas nepareizas izspriešanas. Dienests arī vērsis uzmanību, ka Kriminālprocesa likuma 392.[1] panta piektā daļa attiecas tikai uz gadījumu, kad pirmstiesas kriminālprocess tiek pabeigts, izbeidzot kriminālprocesu, nevis uz citiem pirmstiesas kriminālprocesa pabeigšanas gadījumiem. Savukārt likuma 375. panta otrā daļa attiecoties uz gadījumu, kad kriminālprocess tiek pabeigts kopumā.

Kriminālprocesa likuma 375. panta otrajā daļā noteikts, ka pēc kriminālprocesa pabeigšanas un galīgā nolēmuma stāšanās spēkā ar krimināllietas materiāliem drīkst iepazīties tiesu, prokuratūras, izmeklēšanas un kriminālsodu izpildes iestāžu darbinieki, personas, kuru tiesības bija aizskartas konkrētajā kriminālprocesā, kā arī personas, kuras veic zinātnisko darbību. Savukārt saskaņā ar šā likuma 392.[1] panta piektajā daļā noteikto, ka par pirmstiesas kriminālprocesā pieņemto lēmumu par kriminālprocesa izbeigšanu nekavējoties paziņo personai vai iestādei, pēc kuras iesnieguma tika uzsākts kriminālprocess. Lēmuma kopiju par kriminālprocesa izbeigšanu nekavējoties nosūta uzraugošajam prokuroram, bet cietušajam un personai, kurai bija tiesības uz aizstāvību, nosūta vai izsniedz lēmuma kopiju par kriminālprocesa izbeigšanu, izskaidrojot tiesības 10 dienu laikā no lēmuma saņemšanas dienas iepazīties ar krimināllietas materiāliem. Ja kriminālprocess tiek izbeigts kādā tā daļā, tad cietušajam ir tiesības iepazīties ar tiem krimināllietas materiāliem, kas tieši attiecas uz viņu, bet persona, kurai bija tiesības uz aizstāvību, ar krimināllietas materiāliem var iepazīties pēc visa pirmstiesas kriminālprocesa pabeigšanas.

Senatoru kolēģija piekrīt dienestam, ka Kriminālprocesa likuma 375. panta otrā daļa attiecas uz gadījumu, kad kriminālprocess ir pabeigts kopumā. Senatoru kolēģija piekrīt arī tam, ka šā likuma 392.[1] panta piektā daļa ir piemērojama gadījumam, kad pirmstiesas kriminālprocesa stadijā tiek izbeigts kriminālprocess, ka iepazīšanās ar krimināllietu ir paredzēta tikai noteiktam personu lokam, kā arī ka 10 dienu termiņš kalpo, lai attiecīgā persona varētu pārliecināties par izmeklēšanas laikā iegūto pierādījumu atbilstību saņemtajam lēmumam un lemtu par nepieciešamību to pārsūdzēt. Dienests pats, interpretējot minēto tiesību normu, to ir tulkojis kopsakarā ar Kriminālprocesa likuma 339. pantu. Tādēļ senatoru kolēģija atzīst, ka pirmās instances tiesas atsauce uz minēto tiesību normu ir pareiza. Papildus senatoru kolēģija atzīst, ka kasācijas sūdzībā nav akcentēts, kāda nozīme ir dienesta argumentam, ka Kriminālprocesa likuma 192.[1] pants attiecas tikai uz gadījumu, kad pirmstiesas kriminālprocess tiek pabeigs, izbeidzot kriminālprocesu. Lietā nav šaubu, ka tieši tā arī konkrētais pirmstiesas kriminālprocess ir noslēdzies. Savukārt kasācijas sūdzībā nav argumentu par to, ka ar lēmumu par kriminālprocesa izbeigšanu konkrētajā krimināllietā nebūtu pabeigts arī kriminālprocess kopumā un ka tādēļ pieteicējam nebūtu tiesību iepazīties ar krimināllietas materiāliem atbilstoši Kriminālprocesa likuma 375. panta otrajai daļai.

Tādēļ kasācijas sūdzības argumenti par nepareizu Kriminālprocesa likuma 392.[1] panta interpretāciju un piemērošanu nav pamatoti.

[4] Kasācijas sūdzībā norādīts, ka tiesa nav sniegusi pamatojumu tam, ciktāl ir piemērojams Informācijas atklātības likums iepretim Kriminālprocesa likuma 375. panta otrajai daļai. Dienesta ieskatā minētā tiesību norma nosaka tikai personas, kuras drīkst iepazīties ar krimināllietas materiāliem, bet nenosaka, kādā apjomā šīs tiesības piemīt un kādiem mērķiem informācija var tikt izmantota. Nepareizs esot tiesas secinājums, ka minētā tiesību norma dod tiesības personai iepazīties ar krimināllietas materiāliem bez īpaši norādīta mērķa.

Senāts ir atzinis, ka lūgums iepazīties ar krimināllietas materiāliem ir aplūkojams atbilstoši Informācijas atklātības likumam tiktāl, ciktāl tā piemērošanu neierobežo speciālā tiesību norma – Kriminālprocesa likuma 375. panta otrā daļa (*Senāta 2017. gada 21. decembra sprieduma lietā Nr. SKA-453/2017, ECLI:LV:AT:2017:1221.A420346515.2.S, 7. punkts*). Pabeigta kriminālprocesa gadījumā liegums iepazīties ar krimināllietas materiāliem nevar būt pašmērķīgs, bet tam jābūt vērstam uz konkrētu interešu aizsardzību. Tiesības iepazīties ar krimināllietas materiāliem nav aplūkojamas nepamatoti šauri, formāli koncentrējoties tikai uz personas kriminālprocesuālo statusu un nevērtējot to, kādu aizsargājamu interešu labad ir attaisnojams aizliegums personai iepazīties ar krimināllietas materiāliem. Turklāt šajā ziņā nozīme var būt arī veidam, kādā ir pabeigts konkrētais kriminālprocess. Ja kriminālprocess pabeigts ar lēmumu izbeigt kriminālprocesu, jo nav noticis noziedzīgs nodarījums, tad šāda veida krimināllietas materiāliem, iespējams, nebūtu piešķirama tik augsta aizsardzības pakāpe kā, piemēram, tādas krimināllietas materiāliem, kurā taisīts notiesājošs

spriedums. Kriminālprocesa likuma 375. panta otrās daļas piemērošanā iestādei ir jāizvērtē gan tas, kura persona un kādām vajadzībām prasa informāciju no krimināllietas materiāliem, gan tas, kādu informāciju satur krimināllietas materiāli, ar kuriem persona līdz iepazīties, jo ziņas, kas iegūtas veicot kriminālprocesuālas darbības, var būt dažādas (*turpat, 8. punkts*). Tādējādi Senāta judikatūrā ir sniegta atbilde, kā ir piemērojams Informācijas atklātības likums kopsakarā ar Kriminālprocesa likuma 375. panta otro daļu.

Senāts konstatē, ka pirmās instances tiesa spriedumā ir atzinusi, ka pieteicēja prasījumā ir pietiekami precīzi norādīts kriminālietas materiālos esošās informācijas pieprasījuma mērķis un pamatojums – nepieciešamība īstenot savu tiesību vai tiesisko interešu aizstāvību. Tiesa arī norādījusi, ka ne iestāde, ne tiesa pieteicējam nevar norādīt, kāda informācija ir vai nav nepieciešama personas aizskarto tiesību vai tiesisko interešu aizstāvības īstenošanai un kādi pierādījumi iegūstami, vai tie ir attiecināmi un būtiski. Pieteicējam nebija pienākuma dienestam detalizēti paskaidrot, kāpēc viņš kriminālietas materiālos esošo informāciju uzskata par nozīmīgu un nepieciešamu savu aizskarto tiesību vai tiesisko interešu aizstāvībai.

Pamatojoties uz minēto, senatoru kolēģija atzīst, ka tiesas spriedums atbilst Senāta judikatūrai. Proti, tiesa ir noskaidrojusi, ka pieteicējs ir norādījis mērķi, kādam viņam ir nepieciešams iepazīties ar kriminālietas materiāliem. Tādējādi tiesas norādītajam, ka Kriminālprocesa likuma 375. panta otrajā daļā ietvertās tiesības nav atkarīgas no kriminālietas materiālu izmantošanas mērķa, nav nozīmes šajā konkrētajā gadījumā.

[5] Dienests kasācijas sūdzībā norādījis, ka pirmās instances tiesa ir tikai deklaratīvi minējusi, ka pieteicēja lūgumā iepazīties ar kriminālietas materiāliem ir ietverts mērķis. Mērķim jābūt tādam, lai sniegtu ticamu priekšstatu par attiecīgās informācijas nepieciešamību un izmantošanas veidu un lai iestāde varētu izvērtēt, vai personas iepazīstināšana ar kriminālietas materiāliem neapdraudēs būtiskas sabiedrības intereses. Pieteicēja norādītais pamatojums ir plašs, vispārīgs un nekonkrēts un nesniedz priekšstatu par to, kādēļ pieteicējam ir nepieciešams iepazīties ar kriminālietas materiāliem un vai šāda nepieciešamība vispār pastāv.

Senatoru kolēģija atzīst, ka ar minētajiem argumentiem dienests nepiekrīt tam, kā tiesa ir novērtējusi lietas apstākļus. Tomēr to pārvērtēšana nav kasācijas instances tiesas kompetencē. Vienlaikus dienests arī pats kasācijas sūdzībā nav ietvēris argumentus par to, kāpēc pieteicēja iesniegumā norādītie iepazīšanās ar kriminālietu mērķi (piemēram, lai iegūtu informāciju, kas nepieciešama kriminālprocesā nodarītā kaitējuma atlīdzināšanai; lai konstatētu, vai materiāliem ir pievienoti visi lūgumi, iesniegumi, sūdzības; lai vērtētu, kā informācija par kriminālprocesu ir nonākusi publiskajā telpā u. c.) būtu neleģitīmi, neticami un attiecīgi tiesas secinājumi spriedumā neloģiski. Līdz ar to senatoru kolēģijai nav arī pamata uzskatīt, ka dienestam no pieteicēja iesnieguma nebija iespējams saprast, kādā apjomā būtu jāatklāj kriminālietas materiāli un kādas nozīmīgas sabiedrības intereses ar to varētu tikt aizskartas un būtu jāaizsargā. Turklāt Senāts ir arī atzinis, ka kriminālprocesa, kas vēlāk izbeigts, ietvaros persona, kura atbilstoši Kriminālprocesa likuma 375. panta otrajai daļai uzskatāma par tādu, kuru konkrētais kriminālprocess skar, ir tiesīga iepazīties ar kriminālietas materiāliem neatkarīgi no tā, vai šī persona vēlas šo informāciju izmantot, lai vērstos tiesā ar civilprasību (*Senāta 2017. gada 21. decembra sprieduma lietā Nr. SKA-453/2017, ECLI:LV:AT:2017:1221.A420346515.2.S, 13. punkts*). Tādējādi dienesta arguments par to, ka pieteicēja iesniegums nesniedz priekšstatu par nepieciešamību iegūt informāciju, ir nepamatots. Senatoru kolēģija atzīst, ka tiesas spriedumā ir pamatoti norādīts, ka ne iestāde, ne tiesa pieteicējam nevar norādīt, kāda informācija ir vai nav nepieciešama personas aizskarto tiesību vai tiesisko interešu aizstāvības īstenošanai un kādi pierādījumi iegūstami, vai tie ir attiecināmi un būtiski. Tas ir pašas personas ziņā.

Dienests kasācijas sūdzībā ir pamatoti atsaucies uz Senāta judikatūras atziņu. Proti, tā kā liegums iepazīties ar kriminālprocesa materiāliem nevar būt pašmērķīgs, tad šādā situācijā tas ir tieši iestādes, kuras lietvedībā atradies konkrētais kriminālprocess, pienākums norādīt, konkrēti kādas intereses ar šādu liegumu ir nepieciešams aizsargāt, kā arī paskaidrot, kādēļ, ļaujot personai iepazīties ar kriminālprocesa materiāliem, radīsies (vai varētu rasties) attiecīgo interešu apdraudējums; savukārt tiesas uzdevums strīda gadījumā ir izvērt, kurai interesei šādā situācijā ir nepieciešams nodrošināt lielāku aizsardzību (*Senāta 2021. gada 31. maija lēmuma lietā Nr. SKA-671/2021, ECLI:LV:AT:2021:0531.A420195420.5.L, 5. punkts*). Senatoru kolēģija iepriekš atzina, ka nav pamata uzskatīt, ka dienestam nebija saprotams, kādā apjomā pieteicējam būtu jāuzrāda kriminālietas materiāli, ņemot vērā viņa iesniegumu. Tādējādi nav pamata arī uzskatīt, ka dienests nevarēja identificēt būtiskas sabiedrības intereses, kuru dēļ kriminālietas materiāli pilnībā vai kādā daļā nebūtu uzrādāmi pieteicējam. Kā redzams no lietas materiāliem, pirmās instances tiesa dienestam bija lūgusi sniegt paskaidrojumus par šo jautājumu, ko dienests arī izpildīja. Pirmās instances tiesa ar spriedumu ir noteikusi dienestam pienākumu iepazīstināt pieteicēju ar kriminālietas materiāliem, ievērojot Informācijas atklātības likuma nosacījumus. Kasācijas sūdzībā nav ietverti argumenti par to, vai pirmās instances tiesa dienesta argumentus par aizsargājamām interesēm ir vērtējusi, jo dienests pastāv uz to, ka, kamēr pieteicējs nav konkretizējis informācijas iegūšanas mērķi, dienests nevar novērtēt informācijas apjomu, ar kādu pieteicēju varētu iepazīstināt.

Pamatojoties uz minēto, senatoru kolēģija atzīst, ka dienesta argumenti par to, ka tiesa ir nepietiekami novērtējusi mērķi, kādam pieteicējam nepieciešams iepazīties ar kriminālietas materiāliem, nav pamatoti.

[6] Dienests pirmās instances tiesas spriedumu ir pārsūdzējis daļā, ar kuru tika apmierināts pieteicēja pieteikums. Vienlaikus kasācijas sūdzībā nav argumentu par spriedumu daļā, ar kuru dienestam ir uzlikts pienākums rakstveidā atvainoties pieteicējam. Tādēļ senatoru kolēģija atzīst, ka kasācijas sūdzība šajā daļā neatbilst kasācijas sūdzībai izvirzītajām prasībām.

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 338. panta otro daļu un 338.[1] panta pirmo daļu un otrās daļas 2. punktu, senatoru kolēģija

nolēma

atteikt ierosināt kasācijas tiesvedību sakarā ar Valsts ieņēmumu dienesta kasācijas sūdzību par Administratīvās rajona tiesas 2022. gada 14. aprīļa spriedumu.

Lēmums nav pārsūdzams.

Senatore I. Meldere Senatore V. Krūmiņa Senatore L. Slica